

ג ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליברביץ שנת השמונה עשרה
יו"ל ע"י מסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מורחי באמריקה

המחלקה לחנוך ותרבות תורניים בגולה

כ"ב - העקדה

וירא (תשי"ט)

עיינ גב גליונות וירא תש"ח, תשס"ו!

א. מדברי המדרשים:

א. ויהי אחר הדברים האלה והאלוהים נסה את אברהם.

סנהדרין פ"ט ע"ב: מאי "אחר"?

א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא: אחר דבריו של שטן, דכתיב "ו גדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול...". אמר שטן לפני הקבה"ז: "רבוננו של עולם! זקן זה חננתו בן למאה שנה פרי בטן. מכל סעודה שעשה, לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך?" אמר לו: "כלום עשה אלא בטביל בנו. אם אני אומר לו: "זבח את בנך לפני", מיד זוכחו "מיד - והאלוהים נסה את אברהם".
ר' לוי אומר: אחר דבריו של יסמעאל ליצחק: אמר לו יסמעאל ליצחק: "אני גדול ממך במצות, סאתה מלת בן טמונה מים, ואני בן י"ג שנה". אמר לו: באבר אחד אתה מגרה בי? אם אומר לי הקבה"ו: "זבח עצמך לפני" - אני זוכח! "מיד - והאלוהים נסה את אברהם".

בראשית רבה נ"ה ד': הרהורי דברים היו טם. מי הרהר? אברהם? אמר: "סמחתי וסימחתי הכל ולא הפרטתי לקבה"ו לא פר ולא איל אחד. "א"ל הקבה"ו: "על מנת שנאמר לך שתקריב את בנך ולא תעכב".

רס"י: יש מרבתינו אומרים: אחר דבריו של שטן, שהיה מקסרז ואומר: "מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד". אמר לו: "כלום עשה אלא בטביל בנו, אפילו הייתי אומר לו: 'זבח אותו לפני', לא היה מעכב".

ויט אומרים: אחר דבריו של יסמעאל, שהיה מתפאר על יצחק, טמל בן י"ג שלא מיחה, אמר לו יצחק: "באבר אחד אתה מיראני? אילו אמר לי הקבה"ו: "זבח עצמך לפני" לא הייתי מעכב".

1x מה ראו המדרשים להוציא הבטוי "אחר הדברים האלה" ממסמעי?
2xx מה המחלוקת טבין ר' יוסי בן זמרא ובין ר' לוי בתפיסת תכלית הנסיון?

(בתכלית הנסיון הובאו דעות טונות בגליון וירא תש"ז עיינ טם!)

3xx מה ראה רס"י שהביא את דברי החכמים בגמרא סנהדרין ונמנע מללכת בעקבות הדרטן בבראשית רבה, והלא הכתוב אומר, שהאלוהים נסה את אברהם ולא נאמר שנסה את יצחק. אם כן נראים דברי הבראשית רבה קרובים יותר לכתוב?

ב. ח. אלוהים יראה לו השה לעולה בני.

בראשית רבה נ"ז: אלוהים יראה לו השה, ואם לאו, שה לעולה בני.

רש"י ד"ה יראה לו השה: יבחר לו השה, ואם אין שה לעולה - בני. וצע"פ שהבין יצחק שהוא הולך להשחט "וילכו שניהם יחדו" בלב טוה.

ג. ה. ויזל: אמרי ספר (פרוט לבראשית, מקיצי נרדמים 1868).

אחרי הביאו דברי רס"י: ולפי הפסט הכל מאמר אחד, שהטיב: דע בני, כי לא הוגד לי מה יהיה העולה טאקריב טם, על כן לא לקתתי עמי אילים וכבטים, והטם יבחר לו לעולה הטה אשר אמרת; וכבואנו טמה בלי ספק יהיה מוכן הטה, ואין בכתוב טנוי לטון לדרוט "אם אין טה - לעולה בני", טכן מספס הלטון בכל מקום טתבוא מלת "בני" באחרונה, כמו (כ"ז) "מה זה מהרת למצוא בני", "גטה נא ואמוטך בני"...

1xx מה ההבדל בין רס"י לבין מקורו בבראשית רבה?

2xx מהי תלונת ויזל על פרוטו של רס"י וכיצד אפטר לחסיד תלונתו מעל רס"י.

ג. טאלה כללית:

הטוה:

ראב"ע:

ד"ה ביום הטליטי... יט אומרים: איך אמר אברהם "ונטובה"? ואחרים אמרו, כי היה בדעתו להביא עצמותיו. ואברהם דחם כדי טלא יטורו עד טובו, וטלא ירגיט יצחק ויברה. ורבותינו ז"ל אמרו, שהיה יצחק כאטר. נעקד בן טלטים ושבע טנים, ואם דברי הקבלה נקבל. ומדרך טב"א אין זה נכון, שהיה ראוי טתהיה צדקת יצחק גלויה ויהיה טכרו כפול מטכר אביו.

שמסר עצמו ברצונו לשחיטה, ואין בכתוב מאומה על יצחק. ואחרים אמרו, שהיה בן חמט שנים, גם זה לא יתכן, עבור שנסא עצי העולה. והקרוב על הדעת שהיה קרוב ל"ג שנים, והכריחו אביו ועקדו שלא ברצונו, והעד טאביו הממילא הסוד ממנו ואמר לו "אלוהים יראה לו הטה", כי אילו אמר לו: "אתה העולה", יתכן שיברח.

ר' יוסף אלבו עיקרים מאמ' ג. פרק ל"ו:
 ...לא ישובה האדם או יגונ' על הבר המוכרח (=הנעשה בהכרח) אלא על הדבר שהוא בחירי מכל וכל. ולזה נשתבח אברהם אבינו בזה המין מן האהבה מזולתו (שיטתה על אהבת ה' שהיתה בו יותר מזולתו) עד שקראו הכתוב (יכעיה מ"א) "אברהם אוהבי", לפי שלא היה בלבו תכלית אחרת רק לעשות רצון ה' ית' האהוב, ולא היתה שם סבה אחרת שתכריח אותו על כך, שהרי לא נתעכב בפעל העקדה שום צד הכרח כלל, כי אפילו מצות ה' ית' לא היתה מכרחת אותו, וזה דבר בארוהו חז"ל לבראשית רבה נ"ו) על הפ' "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה". אמר אברהם: רבון כל העולמות, גלוי וידוע לפניך, שבטעה שאמר לי "קח נא את בני את יחידך אשר אהבת את יצחק והעלהו לי לעולה", הייתי יכול לומר. והלא כבר אמרת לי "כי יצחק יקרא לך זרע" (בר' כ"א) ולא אמרתי כן, אבל כבשתי רחמי ולא הרחמתי אחר מדותיך.

סידמ, ודברי חז"ל אלה מפורט, שאפילו מצד מצות ה' ית' לא היה אברהם מוכרח, אחר שהיה יכול להתנצל על זה ממנו בטענה אמיתית, אם רצה - ולא עשה כן, אבל כבש רחמי האב על הבן מאהבת ה' ית'. ולזה הוא שנתייחס פעל העקדה אל אברהם ולא אל יצחק, עם היותו בן ט"ז שנה ישיבת העקידה, כפי דעת חז"ל, לפי שאברהם היה יכול להתנצל על זה, שלא לעקוד את בנו יצחק, ויצחק לא היה יכול להתנצל שלא למסור עצמו, אם נצטווה על כך.

ומזה הטעם אנו מזכירים בתפילתנו תמיד עקדת אברהם את יצחק, יותר מעקדת כל החסידים והקדושים מסרו עצמם על קדושת השם כגון ר' עקיבא וחבריו וכל הקדושים אשר בכל דבר דור. לפי שכל אחד מהם אמנם מסר עצמו על קדושת השם לקיים מצות "ולא תחלל" שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כ"ב ל"ב), אבל אברהם אפילו מיות ה' ית' לא היתה מכריחהו על כך, וידע והבהין מה שהיה עושה, כי ית' מטלטה ימים היה מטעה שפא' לו "קח נא את בנך" עד שעת העקדה.

והפעל הבחירי הגמור הוא הפועל, שכסיעה אותו האדם יהיה יודע לעשות ההפך ויכול לעשותו בל שום מעיק ולא שום מונע אחר, ויבחר לעשות הפעל ההוא על זולתו.

- 1) מהי הטאלה הכללית שרצו שניהם לישב?
- 2) הטוה דברי הראב"ע לדברי רש"י לפ' ה' (ע' טאלה ב'). מה ביניהם בהערכת יצחק, ואיזו מטתי הדעות נראית לך קרובה יותר לפשוטם של המקראות?
- 3) מהו ההבדל בין מעשה אברהם למעשי יצחק בעקדה לפי דעת ראב"ע ומהו ההבדל בין שניהם לפי דעת ר' יוסף אלבו?
- 4) לשם מה נזקק ר' יוסף אלבו לדברי חז"ל שבבראשית רבה נ"ו, מה סיוע מצא בהם לדעתו?

ה פ ט ר ה

- מלכים ב' ד"א - ל"ז
 א. א'; ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה:
רש"י: אשת עובדיה היתה.
 הסבר - מנין לו שכך הוא?
 ב. א' והנוסחא בא לקחת את שני ילדי רש"י: הוא יורם בן אחאב, שהיה מלווה בריבית. לשם מה צריך היה אותו עובדיה-ירא שמים-ללוות כסף בריבית מבן המלך? (שתי טאלות אלו ע"פ יוסף זלק, חוברת לעבודה עצמית, מלכים ב')

ג. ותאמר בתוך עמי אני יושבת. הטוה לבראשית כ"ג ו': "נשיא אלוהים אתה בתוכנו". ד. ויה"ה (וולף היינדהיים) בפרושו הבנת המקרא: ומצאתי שבכל מקום שיאמר הכתוב: פלוגי יושב בתוך העם או בתוך הקהל וכדומה, רצון בו לעולם שהיה נוהג טורה ביניהם, וה שמוש מלה "תוך", שמורה על אמצעות הדבר שהוא המקום הנכבד - כלב באמצע הגוף, ולכן היושב באמצע עם הוא הנוהג טורה ביניהם. וזה טעם קללת טמעה הנחלמי (ירמיהו כ"ט ל"ב) "לא יהיה לו איש יושב בתוך העם הזה" שלא יצא מזרעו איש הנוהג נשיאות בעם. איזה פליאה טבפ' י"ג בפרקנו מתישבת על ידי פרונו זה?

XXX. במה שונה תגובתה של השונמית בטמעה את בטורת "למועד הזה כעת חיה" מתגובתה של טרה אמנו בטמעה אותה הבטורה? התוכל להסביר סבת השוני? טשובות וכן גם שאלות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, הסתדרות הציונית העולמית ירוסלים, המחלקה להנון ולתרבות תורניים ת.ד. 92